

Turismul – o relație privilegiată cu dezvoltarea durabilă Tourism – A Privileged Relation with the Lasting Development

Autor: Mirela Mazilu

Abstract: În contextul recente aderări a României la Uniunea Europeană, turismul reprezintă una din oportunitățile reale pe care perioada imediat următoare o oferă țării noastre. Or, experiența dobândită, facilitățile existente, competitivitatea prețurilor, recomandă România ca o atractivă destinație, dar totodată acțiunea imperativă a tuturor celor implicați în turism va trebui să se axeze pe serviciile oferite care se presupune să fie de cea mai bună calitate (comparabile cu cel din alte țări ale UE) și pe menținerea unui mediu natural – materia sa primă – în plină armonie, știut fiind faptul că, atunci când mediul înconjurător și turismul coexistă în armonie, mediul beneficiază de pe urma turismului (și invers!). Importanța acestei relații reciproce se reflectă și în acțiunile pozitive de conservare a potențialului turistic sau în cele de reabilitare a mediului, dar să nu neglijăm și acțiunile distructive ale unor activități turistice, precum: utilizarea în exces a unor elemente componente ale mediului (apă, aer, sol etc.), în scopuri recreative și de agrement, dublată de o intervenție irațională, adeseori brutală a omului asupra mediului și a resurselor naturale ale acestuia. În acest scop, turismul durabil este și va fi în armonie cu mediul, cu populația și cultura locului, în așa fel încât dezvoltarea lui să se facă în profitul lor și nu în detrimentul lor. Este necesară o imperativă schimbare de mentalitate: turismul durabil, ca formă de turism a viitorului, nu trebuie să repete erorile trecutului, ori aplicând principiile turismului durabil vom obține și rezultate benefice ca în cazul Parcului Natural Porțile de Fier.

Cuvinte cheie: turism, durabil, schimbare de mentalitate, pistă majoră de intervenție.

Key words: tourism, lasting, changes in mentality, major way of intervention.

Motto: „Resursele turismului aparțin moștenirii comune a omenirii: comunitățile în teritoriile cărora ele sunt situate au drepturi și obligații speciale în privința acestora” (OMT – Codul global de etică pentru turism – Octombrie 1999, Santiago de Chile)

Relația turism-mediul înconjurător are o importanță deosebită, ocrotirea și conservarea mediului reprezentând condiția primordială de desfășurare și dezvoltare a turismului.

Această legătură este una complexă și se manifestă în două direcții: mediul natural prin componentele sale reprezintă resursele de bază ale turismului, iar pe de altă parte activitatea turistică are influență atât pozitivă, cât și negativă asupra mediului ecologic, modificându-i elementele componente.

Anul 2002 a fost un an cu semnificații majore pentru turism. În paralel cu declararea sa ca **An Internațional al Muntelui**, anul 2002 a fost, de asemenea, drept **Anul Internațional al Ecoturismului**. În această calitate, *ecoturismul – componentă esențială a dezvoltării durabile*, calitate marcată de două evenimente de primă importanță pentru ecoturismul din întreaga lume, și anume Conferința Internațională (ianuarie 2002, New-York) care a avut meritul de a pune bazele teoretico-metodologice ale ecoturismului și World Ecoturism Summit (Canada – Quebec, mai 2002). Turismul ecologic definit drept acea călătorie în care să te bucuri și să apreciezi natura – mediul, în general, presupune o responsabilitate sporită față de acestea.

Or, tocmai responsabilitatea în turism reprezintă o premisă de bază a turismului ecologic în perspectiva durabilității.

Dezvoltarea durabilă a turismului depinde în mod direct sau indirect de dezvoltarea durabilă a altor domenii (Mc Kercher, 1993). Or, îmbunătățirea generală a infrastructurii, scăderea corupției, creșterea economică, creșterea nivelului de trai etc. vor duce la crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea durabilă a turismului românesc.

Lumea se află în continuă schimbare și transformările din domeniul valorilor sociale, economice, și politice au loc în timpul celei mai îndelungate perioade de stagnare economică prin care trec mai multe țări din lumea dezvoltată: dezvoltarea industrială continuă a determinat apariția unui puternic impact asupra mediului înconjurător.

Or, este în interesul turismului să fie activ în problema dezvoltării durabile și să lucreze în cooperare cu celelalte industrii în asigurarea calității bazei de resurse și a supraviețuirii acestuia.

Nu trebuie uitat faptul că este esențial ca turismul să fie politic acceptat drept o prioritate, fără a-și compromite durabilitatea. Fără suport și angajament politic pentru turismul durabil, programele turistice bazate pe principiile dezvoltării durabile nu vor mai fi implementate.

Deoarece **turismul durabil reprezintă un scop**, trebuie înțeles că orice tip de dezvoltare care include dezvoltarea turismului dă naștere la anumite schimbări într-o zonă. Totuși, aceste schimbări trebuie menținute în limite acceptabile, astfel încât scopul durabilității să fie atins. Turismul durabil poate fi cel mai bine realizat printr-o planificare atentă, prin dezvoltarea și conducerea corespunzătoare a sectorului turistic pe baza unor principii.

Principiile turismului durabil

Industria turismului a acceptat conceptul de dezvoltare durabilă și a adoptat noțiunea de turism durabil (WTO, OMT, WTTC, 1995). În publicația Organizației Mondiale a Turismului „**Turismul în anul 2010**” se specifică următoarele: „*Turismul durabil dezvoltă ideea satisfacerii nevoilor turiștilor actuali și industriei turistice și, în același timp, a protejării mediului și a oportunităților pentru viitor*”. Se are în vedere satisfacerea tuturor nevoilor economice, sociale, estetice etc. ale „actorilor” din turism menținându-se integritatea culturală, ecologică, diversitatea biologică și toate sistemele ce susțin viața”.

Astfel, până în 2050, populația globului, astăzi estimată la peste 6,5 miliarde locuitori se va situa între 7,7 miliarde și 11,2 miliarde. Or, ultima proiecție medie este

de 9,37 miliarde locuitori.

Creșterea populației constituie principala presiune asupra mediului și este inexorabilă. Industria turismului este privită ca fiind, prin specificul său, legată de mediu mai mult decât alte industrii, dar mărimea și prezența ei au creat impacte de natură fizică și socială negative asupra mediului.

În consecință, a apărut necesitatea unei conduceri noi, profesionale a turismului care să atragă mai mult guvernele și partenerii din sectorul privat și public pe baza unor **principii** de dezvoltare durabilă și anume:

- mediul are o valoare intrinsecă care este deosebit de mare pentru turism, de care trebuie să se bucure și generațiile viitoare;
- turismul trebuie văzut ca o activitate pozitivă de care să beneficieze:
 - ✓ mediul ambiant
 - ✓ comunități locale
 - ✓ vizitatorii;
- relația dintre mediu și turism poate fi dezvoltată astfel încât mediul să susțină activitatea turistică pe termen lung, turismul, la rândul său, fiind „obligat” să nu cauzeze prin derularea sa degradarea mediului înconjurător.
- dezvoltarea activității de turism trebuie să respecte caracteristicile ecologice, sociale, economice, culturale ale spațiului geografic în care se desfășoară;
- scopul dezvoltării turismului trebuie să fie întotdeauna echilibrarea nevoilor turiștilor cu cele ale destinațiilor și gazdelor acestora;
- industria turistică, guvernele autoritățile responsabile cu protecția mediului și organisme internaționale trebuie să respecte aceste principii și să conlucreze pentru a le pune în practică.

Polivalența este necesară în mod expres specialiștilor în mediu și în turism, în special celor în ecoturism, dat fiind faptul că futurologii utilizează în ultimul timp următoarea sintagmă: „prea mult turism omoară turismul” subliniind astfel că există „limite” în derularea turismului.

Or, pentru ca turismul să nu devină dintr-o șansă pentru economie risc pentru întreaga comunitate este bine ca totul să se facă „cu măsură”. În dezvoltarea turismului durabil putem distinge următoarele etape (WTO, 1998):

- *prima etapă constă în decizia de a include în circuitul turistic o anumită zonă și construirea echipamentelor turistice necesare amenajărilor turistice respective;*
- *a doua etapă constă în desfășurarea progresivă a activității turistice (în paralel cu responsabilitatea protecției mediului înconjurător și respectării turismului durabil);*

În prima fază dacă activitățile turistice sunt planificate și desfășurate cu grijă, problemele de mediu pot fi rezolvate încă din aceeași fază. În acest sens, alegerea zonei (a amenajării ecoturistice) este decisivă pentru a evita conflictele ulterioare în relația cu mediul înconjurător de genul:

- limitarea daunelor aduse peisajului prin:
 - amplasamentul stațiunii
 - organizarea transportului
 - arhitectură

- metode folosite în construirea echipamentelor etc.
- respectarea responsabilităților ce le revin:
 - autorităților locale
 - agenților economici
 - populației locale (care trebuie consultată în vederea oportunității proiectului turistic, putând chiar și să se opună dacă consideră că au fost încălcate interesele sale).
- evaluarea impactului în mediu (conform directivelor Uniunii Europene), fiecare țară membră fiind obligată să introducă în legislația națională prevederi referitoare la impactul marilor proiecte turistice (și de altă natură) în mediu.

Or, este greu de făcut o distincție clară între ceea ce este pozitiv și negativ în dezvoltarea turismului pentru că de multe ori impactul pe termen scurt este pozitiv iar pe termen lung este nefast. Să ne gândim la o zonă naturală deosebit de atractivă (Parcul Natural Porțile de Fier). Turiștii vor veni, atrași de frumusețea cadrului natural, de bogăția ecosistemelor, de unicitatea endemismelor, dar dacă această bogăție nu este „real” protejată, mediul se va degrada și destinația turistică își va pierde din atractivitate.

Nu trebuie să uităm că dacă patrimoniul natural al unei zone (fie ea și arie protejată) atrage turiștii, odată ce el este degradat, turiștii se vor îndepărta la fel de repede, lăsând în urmă o populație care trebuie să suporte consecințele datorate atât degradării mediului de viață, a resurselor naturale, cât și a scăderii veniturilor din turism.

Or, un exemplu de dezvoltare durabilă – ecologică a unei zone turistice etalon în identitatea județului Mehedinți este (și sperăm că va rămâne) Parcul Natural Porțile de Fier care întrunește în spațiul său geografic o serie de „superlative” dintre care amintim:

- Defileul Dunării – cel mai lung defileu din Europa (134 km);
- cel mai întins Parc Natural din România (115655 ha);
- cea mai mare amenajare hidroenergetică din România (Sistemul Hidroenergetic și de Navigație Porțile de Fier I)
- aria protejată cu cea mai mare diversitate etnică din România
- diversitatea geologică și geomorfologică deosebită ce îi poate conferi statutul de muzeu geologic în aer liber;
- diversitatea biologică mare – peste 1600 taxoni vegetali (plante superioare) și peste 5200 taxoni faunistici;
- diversitatea ridicată a asociațiilor vegetale, în acest spațiu fiind identificate **171 de asociații**, din care **26 sunt endemice pentru România** și **21 de interes comunitar**;
- prezența unor zone umede care constituie habitate importante pentru specii de păsări protejate la nivel mondial;
- urme de așezări umane din perioada paleolitică, mezolitică, neolitică – mărturii care atestă istoricul locuirii zonei: cetăți, mănăstiri, biserici;
- clădiri cu valoare istorică și arhitecturală, mori de apă unice ca sistem de funcționare;

Un **Parc Național** este o arie protejată al cărei scop principal este protecția și conservarea peisajelor create prin interacțiunea armonioasă a activităților umane cu natura de-a lungul timpului (Legea nr. 462/2001).

Obiectivele Parcului Natural Porțile de Fier sunt: conservarea elementelor de peisaj, a biodiversității, a valorilor etnofolclorice și culturale, dezvoltarea relațiilor armonioase între natură și societate prin promovarea activităților fără impact asupra mediului și cooperarea internațională în domeniul conservării biologice în bazinul fluviului Dunărea.

După 1990, **Parcul Natural Porțile de Fier** a fost menționat în mai multe acte legislative, declararea și recunoașterea legală realizându-se abia prin **Legea nr. 5/2000**. Delimitarea spațială și structura de administrare a Parcului Natural Porțile de Fier s-a realizat prin **Hotărârea de Guvern nr. 230/2003**.

Parcul Natural Porțile de Fier are o suprafață de **115.655 ha**. Situat în partea de sud-vest a României, spațiul său aparține județelor Caraș-Severin și Mehedinți. Limitele Parcului Natural sunt reprezentate de șenalul navigabil al Dunării spre sud, râul Nera la vest, cumpăna de ape a râurilor tributare direct Dunării la nord (parțial) și o linie sinuoasă ce pornește aval de Gura Văii până în Vf. Motărăț la est.

Această rezervație naturală, alăturată Parcului Național Ecologic Iugoslav, pe segmentul Belgrad – Timoc – pe baza unui program comun de cooperare cu Iugoslavia – ar crea în regiune o arie ecologică pe o întindere mare, cu interes major pentru cele trei țări vecine și cu implicații economice și sociale deosebit de favorabile pentru zona Balcanilor, în perspectiva integrării durabile (inclusiv turistice) în UE.

Dintre activitățile ecoturistice ce pot fi desfășurate în Parcul Natural Porțile de Fier pot fi menționate:

- *turism montan* (trasee turistice marcate – Traseul Pemilor, ce unește toate satele locuite de cehi din parcul Porțile de Fier);
- *croaziere pe Dunăre* (plecare din Orșova);
- *turism științific* (pentru habitatele și speciile de plante și animale protejate);
- *speologie* (în zonele calcaroase din Parc: Cazanele Dunării, Coronini-Moldova Nouă-Gârnice, Sirinia),
- *birdwatching* (în zonele umede din partea de vest a Parcului Natural Porțile de Fier)
- *pescuit sportiv* (pe Dunăre – somn, crap, șalău, cegă etc., iar pe râurile interioare – păstrăv, mreană etc.);
- *festivități și sărbătoriri tradiționale* (Nedei, sărbătoriri ale minorităților);
- *bucătăria tradițională* (specialități din pește, carne de capră, produse lactate, legume, dulciuri);
- *sporturi nautice pe Dunăre* (canotaj, caiac-canoe, schi-jet);
- *ciclism de tură și mountain-bike*;
- *ski fond* (pe drumurile forestiere);
- *vizitarea obiectivelor culturale* (arheologice, religioase);
- *vizitarea morilor de apă* de pe văile Elișeva, Povalina, Camenița;
- *vizitarea muzeelor și colecțiilor* (muzeele și colecțiile etnografice și religioase);
- *vizitarea localităților populate de etniile cehă și sârbă*.

Desfășurarea activității turistice, cea de-a doua fază a derulării unui turism durabil constă în implicarea activă a tuturor celor angrenați (furnizori locali de servicii

turistice și autoritățile locale, alături de populația locală) în acțiuni de rezolvare a problemelor de mediu folosind pârghii economice sau juridice pentru a obliga agenții economici să folosească echipamentele de protecție a mediului.

De cealaltă parte, turiștii sunt, de asemenea, obligați să limiteze poluarea mediului în timpul vacanțelor, printr-o mai bună informare și educare a acestora de către ceilalți agenți de turism (touroperatori, prestatori, organizații de turism etc.), având drept scop comun susținerea dezvoltării unui turism durabil.

Evitând capcana „ideilor preconceptionale” (care adeseori par a fi și false) de genul că dezvoltarea durabilă este strict „afacerea” industriilor care prelucrează. De ce fals? Pentru că încălzirea globală și poluarea privesc direct și fenomenul turistic: schimbările climatice, de exemplu, au un impact în modificările sezonelor, deci și cu incidență directă în sezonalitatea fenomenului turistic, fenomenele de îngheț-dezgheț distrug, deteriorează infrastructura, recente, mediatizate inundații produse în zone exotice de mare atracție turistică nu fac decât să altereze experiențele turistice în acest mediu.

- În materie de poluare și degradare a mediului, din nefericire și turismul are partea sa de responsabilitate dacă ținem cont de milioanele de deplasări fie cu avionul, fie cu mașina, consumul de spațiu și de resurse, ca să nu mai vorbim de „producția” de deșeuri cu consecințe dăunătoare chiar și pentru practicantii fenomenului turistic. Or, o resursă turistică supraexploată înseamnă indirect pierderea în atractivitate, care aduce de la sine pierderea de clienți”!...
- Este clar că și industria turistică, de asemenea, trebuie să-și schimbe, în propriul interes, modul de a se „manifesta” în mediu, în scopul păstrării caracterului atractiv și de a asigura durabilitatea componentelor sale de potențial (natural și antropic).
- **Turismul durabil nu este și nu trebuie să fie doar un „panaceu” al guvernanzilor.** Turismul durabil interesează pe toată lumea de la:
 - **diversele paliere guvernamentale:** reglementări, protecția peisajelor, legislație etc.;
 - **asociațiile și ONG-urile din domeniul turismului:** susținerea fenomenului turistic, exemple de bune practici, animație pentru protecția mediului etc.;
 - **obiectivele industriale** – care să adopte noi practici non-poluante și de protecție a mediului;
 - **turiștii** să cunoască și să aplice codul etic al turiștilor, să fie responsabili față de mediu și destinațiile turistice, să le pună în evidență valoare;
 - **populația locală:** care trebuie să dea dovadă de ospitalitate, cunoaștere a codului turiștilor, ea însăși fiind implicată în acțiuni de salvagardare și de punere în valoare a mediului;
 - **până la toate componentele industriei turistice:** de la destinație turistică, indiferent de mărimea acesteia, până la tipurile de turism.
- **Turismul durabil** nu urmărește doar ocrotirea mediului. Când spunem dezvoltare durabilă spunem impacturi (fie ambientale, fie socio-culturale etc.), iar dezvoltarea durabilă presupune gestionarea durabilă a acestor impacturi. Este o problemă de realizare a unui echilibru și a unei armonii, într-o optică de durabilitate (chiar prosperitate) pe termen lung.
- **Turismul durabil nu este un produs turistic**, ce se poate vinde turiștilor.

Turismul durabil este un mod de a concepe și de a planifica și gestiona durabil activitățile turistice. În același timp el presupune și o schimbare în stilul de gestionare, în comportamente, în mentalități și obiceiuri.

Nu există „rețete” de reușită în derularea unui turism durabil, dar putem ține cont de câteva „piste” de intervenție:

- promovarea unui plan de acțiune în parteneriat cu actorii „cheie” în derularea fenomenului turistic, inclusiv implicarea liderilor din industrie;
- demistificarea sensului dezvoltării durabile;
- comunicarea în domeniul dezvoltării durabile;
- integrarea dezvoltării durabile ca factor de valorificare a industriei turistice și mizarea pe legăturile strânse între calitate și turism durabil;
- integrarea dezvoltării durabile în formarea profesională a viitorilor „gestionari” ai fenomenului turistic;
- recunoașterea și promovarea cazurilor de succes de dezvoltare durabilă;
- educarea turismului în spiritul dezvoltării durabile pentru a face cele mai bune alegeri în derularea actului turistic.

Continuarea operei de educare în spiritul ecoturismului și a turismului durabil trebuie realizată prin dezvoltarea conștiinței ecologice a populației, înfrățită cu sentimente de dragoste și respect pentru natură, locurile istorice, monumentele de artă și arhitectură de-a lungul timpurilor.

Aceasta este necesar să fie susținută de acțiuni legate de „valoarea inestimabilă a mediului” și a potențialului turistic în dezvoltarea și devenirea comunităților conștiente de evoluția benefică în spiritul ecoturismului.

Bibliografie

- Cândea, M., Erdeli, G. și Simon, T.**, (2003), *Potențialul turistic al României și amenajarea turistică a spațiului*, Editura Universitară, București.
- Images économiques du monde*, (1970-2004), Editura Sedes, Paris.
- Mazilu, M.**, (2004a), *„Ecoturism și amenajări turistice*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
- Mazilu, M.**, (2004b), *Ecologie și protecția mediului înconjurător*, Editura Mirton, Timișoara.
- Muntele, I. și Iașu, C.**, (2003), *Geografia turismului*, Editura Sedcom Libris, Iași.